

ANY II.

NÚM. 3.

LA PATRIA CATALANA.

REVISTA DE LITERATURA, CIENCIAS, ARTS E INTERESSOS LOCALS.

SUMARI.

Ofrena, per la Redacció.—*Romans*, per Joseph Ixart.—*Lo baylet del pá*, per Narcís Oller Moragas.—*Esperansa*, per R. Roca Sans.—*Crónica*—*Dibuix*, per B. Casas.

VALLS 2 DE FEBRER DE 1881.

ESTAMPA DE FRANCISCO PELLISSER.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

OFRENA.

.E. MUV

Avuy compleixen molts lustros que nostres antepassats feren un vot á la Verge de la Candela de dedicarli cada deu anys una festa extraordinaria. La ofrena, fundada en l'agrahiment de un poble per haver estat preservat de malalties, no's pot entendre que 'ls oferidors se referissen solsament á las malalties del cos. De segur pressentian qu'arribaria jorn en que 'l confús clamoreig de las passions polítiques, socials y religiosas, atropellantho tot, institucions, tradicions, lleys, usos y costums, amargarian los curts moments de nostre existencia.

Tal vegada oviraban alla en l'horissó las ideas que debian minar antichs fonaments de nostre poble y que la pols de las ruinas tiradas en lo ardent camp de batalla de las ideas cegués nostres ulls y enturpis nostre intel·ligencia, y, que quan la incredulitat avansés com la corrent desbordada d'una inundació, vegessem un punt ahont dirigir nostras miradas y nostres cors trobant, per consegüent, la pau y sossego.

Aquest punt d'apoyo, aquest port de salvació pera los fills d'aquesta Vila es la Verge de la Candela. Ella es la expreció mes sublime del carinyo maternal.

Un sens fi de vegadas, aquest poble s'ha trobat assotat per las malalties de cos y d'anima, guerras ó altres fets, acudí á vos Senyora, y ab fé invocá vostre auxili, y lo obtingueren, persuadintse, per sempre mes, que las esperansas posadas en vos nò sortian fallidas.

Puig, si vos sou lo simbol purissim de la caritat inagotable y consol dels pecadors, ¿com podia aquesta sencilla publicació deixar de fer quelcom en honor vostre? ¡Impossible! Per aixó á imitació de nostres avis tenim la gloria de dedicavos nostre primer certámen literari, cistellet de flor boscanas, cullidas per má dels mes inspirats poetes catalans.

Petita es la ofrena, pero feunos la gracia de acceptarla, no per lo que materialment

valgue, sino per la bona intenció abque vos la dedida

LA REDACCIÓ.

ROMANS.

Negras eran sos cabells,
sos ulls plens de melanjía,
trist y caigut son posat
¡qué bella m' apareixía!
en la flama del desitj
tots mos sentits encenia,
y mogut per la passió,
li parlava ab fellonía:

— Un dolor secret, senyora,
en vostre pit descobría;
per maltractes d' un espós
potser ploreu nit y dia;
d' un amor tan mal pagat
altre amor vos curaría,
lo plaher furtat al cel
lo major plaher sería.

— No ploro d' un mal espós
no volguda companyía;
ploro la mort d' un fillet
que encara un any no tenia;
la pena que m' ha deixat
durará tota la vida,

del amor que li tingui
altre amor no 'm curaría. —
Tot sentintla parlá' aixís
de vergonya m' encenia,
venerant, acoto 'l cap
y sens mirarla sortía:
aixís, venera un devot
una imatge de María.

D' allavors sempre que 'm veyá
altre cop m' avergonyía
sonrihentme tristement
y mirantme ab melanjía.
Lo foch impur d' un amor
que s' apagaba, sentia;
en las cendras del primer
un altre amor hi naixia.

JOSEPH IXART.

LO BAYLET DEL PÁ.

I.

Tots los matins á las vuyt, com al toch d'un despertador, una nena de quatre anys obra sos ulls.

Lo primer mot qu'escapa de sos llavis es lo de «mamá,» lo primer que balbotejaren y que ben segur pronunciarán ab tendresa mentres tingan vida.

La mare tanca lo devocionari que recullidament llegia á l'esmortuida claror de las escletxas, y obra un finestró per lo cual entran llum y sol, inundant la cambra d'alegría.

Tendra com una flor de maig, la nena alsa son capet, se refrega las condormidas parpellas absos tovets punys y prompte surt del llit, penjada al coll de sa mare á qui prodiga mil besos que ressonan com pioletes de nierada.

—Quí es la mes hermosa?—diu la mare estrenyent al angeló contra son pit y retornantli abrassadas y bessos.

Y la noya comensa á explicar los somnis de la passada nit, en los quals figura, casi sempre, la nina, qu'entretant jau desmayada als peus del llitet, lo canari, qu'en lo menjador refila ja com pera despertar á s'amigueta y, tal ó cual volta, un sereno de veu grossa ó bé un drapayre ab lo sach plé de criaturas que no fan bondat, reminissencia del cuento de la cirereta.

—Un sereno has vist y 't feya por? Que te 'n varen parlar ahí las minyonas, de serenos? Ah! y com te varen enganyar, filla meva, com te varen enganyar! Los serenos.....

—Agafan á las noyas...

—No, amor meu, los serenos guardan á las noyas, guardan als papás, guardan á tothom qu'es bó y no agafan sinó al dolents. Tú no ets dolenta; á tú no te agafarán, á tú t'estiman.

—Si que m'estima á mí 'l sereno, que sempre 'm porta anissos... Y sabs quí m'estima també? Lo baylet del pá...

—Quí es lo baylet del pá?

—Lo noy que porta 'l pá cada matí. sabs?

—Ah, sí; y que te l'estimas tú?

—Sí; ayuy me portará coca.

—¡Coca!

Y la mare riu, tot acabant de vestir á la noya.

—Ara hem de resar. A veure diguém lo parenostre.

—Trucan, trucan, mamá: deu ser lo baylet!—diu la noya, tot saltant y volentse escorre de las mans de sa mare.

—Vínam aquí, vínam aquí, entremaliada, caballet, vinam aquí.

Y filla y mare ríuhen, lluytant l'una pera fugir, l'altra pera detenirla, ara estirant, ara deixantse caure, ja corrent una y altra fins á la porta de la cambra, ja tornant la primera presonera de la segona y sempre barrejant las riallas ab candorosos petons.

Aquella cambra es un tros de cel. Desde 'ls quadrets de género modern que representan escenas consemblants á las de mare y filla, al paper de las parets, color de perla ab garlandas de flors y nius de tórtoras, tot es adequat y somrient; per tot se veu lo gust senzill y alegre d'una ánima tant candorosa com modesta. Los mobles, desde 'ls llits al vetllador, son de fustas claras, primets, esbelts y de elegant dibúix. Lo sol s'estrella en tot quant fereix y, després d'enmirallarse en l'aygua y spill del lavabo, juga ab sos reflexes inquietos entre las canyas dauradas del sostre, animant de pás las flors de la jardinera suspesa en l'ayre.

Mil voltas he pensat que, si 'ls aucells la sabessen, pendrian voluntariament aquesta cambra com deleitosa aucellera.

Per ff en la porta del pis sonan novament lo timbre y lo confós soroll de repetidas sotregadas.

La nena s'escapa corrent.

II.

No anava errada. Es lo baylet del pá; un noy espigadet, ros, qu'ab sa bluseta de vions blaus, sas calsas de panay sas espardenyetas, está declarant ben bé sa humil posició.

Es tant jovenet que no pót montar la pa-

LO MISATJER DE LA VERGE.

nera fins al pis; la deixa en lo primer replá de l' escala y sols puja ab dos pans llargarruts que porta encreuats en lo pit y abrasadets com si l' inspirassen tendresa. Sembla l' estatua del mártir del treball, gelós de sa propia creu.

Si s'ols truqués ab lo timbre, la nena podria confondre'l ab qualsevol; per aixó comensa á sotregar la porta, á xiular, á picar ab los peus, com gos fidel que delira per veure á son amo.

Y surt la noya entrebancantse ab la criada qu' obra la porta, y lo rostre d' aquella, com lo del baylet, esclatan d' alegria.

La blancor de la nena, rival de la de son devantal nevat, contrasta fortament ab lo rostre y vestit polsós del primerench obrer.

En l' una está representada l' imatge del benestar y d' un rosat pervindre; en l' altre, la predestinació del treball ab totes sas conseqüències.

Feya poch temps que 's coneixian; mes del primer jorn s' establí já entre ells aquella corrent secreta de confraternitat, qu' á despit de totes las desigualtats y prevencions que tan separan als homes, uneix á tots los sers ignoscents.

Comensaren per guaytarse y somriure; després se tocaren suaument lo vestit ans de dirse res, y trencat lo gel de l' infantil vergonya, sostingueren animats diálechs y, un y altre, esperavan cada jorn l' hora de veures, com dos enamorats. Prompte nasqué entr' ells lo desitj de obsequiarse mútuament ab lo cambi de floretas, estampas, confits y altres frioleras, de las quals la millor part requeya sempre en benefici del baylet. Qualsevol hauria pogut creure que naixia en ells lo sentiment del amor.

—Has perdut la pilota que 't vaix donar ahí?—preguntá la nena.

—Mírala—respongué ell treyént-sela de la butxaca.—Veus, avuy te porto coca... y te 'n portaré cada dia.

—¿Ne donarém al canari, oy?

Y estirantlo per la má, la noya enmená á son company al menjador, ahont, fins avuy, no hi havia entrat may. Ja lo canari semblava esperarlos, tot mal ajocat en la can-

yeta y ab las dauradas alas á punt de saltar fins als ferros.

—Míral que bufó. ¡Titit, titit!... Prén una molleta y dónanhi, baylet. Jo per aquet cantó; tú per aquell.

Lo canari salta dels ferros á la canya, de la canya 'ls ferros, ara á la dreta, ara á l' esquerra, picant, piulant, no sabent ahont girarse y esbategant las alas y la cúeta ab sens igual vivesa. Los nens semblavan dos flors, lo canari una papallona y, á voltas, las alas d' aquest y los cabells d' aquells se confonían en una sola fulla d' or qu' un mateix alé rissava.

Mentrestant, los pares de la noya, ab rialleta de felicitat, contemplavan aquell joch ignoscent, abrassats per la sintura pera més enllasar los vincles de la protecció y defensa que per la vida de llur filla tenian contrets. L' anell de promesa, ferida pel sol, brillava en lo dit de la mare com l' estel de la felicitat, enlluernantne al pobre baylet cada volta que sos ulls topavan ab la visual.

Ja cansats de voltar la gavia, la nena agafá á son companyó pera mostrarli un ver magatsem de joguinas. Lo baylet somreya, entemps que lluitava per anarsan, com home esclau de l' obligació. Mes la nena 'l retenia cridantli l' atensió sobre una d' aquellas prodigalitats del amor paternal.

Ara donava corda á una nina vestida d' amassona que sortia disparada en son cavallet y comensava á voltar com per l' arena d' un *circo*; després li mostrava en miniatura un saló de ball ornat ab una magnafissensia capás de despertá en lo pobre baylet perillosas ambicions; venían per últim capsas de sorpresa, estereoscops, círcols ab cascabells, júlis, pilotas, balas de vidre y, en fi, com hem dit ans, tot un magatsem de prodigalitats, tot' una metrellada de desitj que inconcientment, podia clavar en lo cor del pobre baylet.

—Véus qu' es bonich?—preguntava la noya ab lo candor de s' ignoscensia. —Mira: aixó, alló y aquestas vistas, m' ho varen portá 'ls reys. Lo saló y la cuyneta, varen comprármels després del sarampió. Aquet

cotxet era per anar á passejar quan no caminava, quan era petita... sabs? Are no m' hi portan may... ara ja soch gran... no?... Y 'ls teus papás, que no te 'n compran de juguinas?

Lo baylet l' escoltava ab bondadosa rialleta.

—Qué no 'n tens de papás?

Un ombra de tristor cobrí lo front del baylet qui, despres de reflexionar un xich, respongué:

—Nó.

La nena arrugá 'l seny.

—Doncas qui 't compra juguinas?

—Ningú.

—Te 'n porten los Reys, eh?

—Tampoch.

Si dura més l' interrogatori, lo baylet esclafa en plors. Una criatura mes jove qu' ell, lo feya pensar en sa trista sort per primera volta.

Lo baylet era bort y, de mans de la dida que se encarregá de criarlo, passá á las del pasticer á qui servia, sens qu' ell mateix se donés compte exacte de com havia sucsehit. Recordava que molts l' anomenavan bordet y ell jamay s' havia preocupat del sentit de aquesta paraula; recordaba també que ningú li havia comprat juguinas; y contemplant aquella aureola d' amor entorn de la nena, se ficá per primera volta en sa propia sort, que li semblá molt trista. Mes no per aixó vejé ab prou claretat son orígen, ni son present, ni molt menos, lo que ningú pot veure, son pervindre.

Ditxosament lo baylet tenia pochs anys! Aixís no 's capficá per sa sort, ni l' anyoranse de pares, per éll fins llavors desconeguda, deixá en son cor més rastra qu' un llamp en lo cel.

Prompte quedá distret, y ab la pilota y un parell de balas de vidre que li regalá aquell jorn la nena, baixá las escalas saltantlas de tres en tres, presidit d' aquells objectes que feya botar pels esgrahons com exalabrada vanguardia d' un capítol de follets.

III.

Ab arribar á baix, lo baylet quedá clavat,

fret, mitj mort. La panera havia desaparegut.

Las balas y pilota redolaren languidamente fins al carrer, abandonadas, mentres lo pobre baylet, arraulit al peu de la escala, plorava sens consol. ¡Cóm presentarse á son amo! ¡Quina seria sa sort! Ahon aniria á dormir... potser á la presó, en lloch del lladre que l' havia robat!

—Mare, mare meva!—cridava l' infantó en mitj del desert de sa vida, sens que ningú respongués á sa veu. Y pensava llavors ab la nena de dalt tan volguda de sos pares, tan afortunada, tan ecsempa de perills consemblants... y lo singlot del plor l' ofegava.

—Mare, mare meva!—repetia en son desconhort; mes la gent que passava á dos camadas d' éll, potser la persona de qui demanava consol, seguia indiferent. Y nó perque 'l malhaurat estigués com lo ver dolor, amagat á la vista dels homes. Tant li hauria fet lo contrari. Qué significa un noy que plora? No ploran tots? Perque sercar la causa? Deixau donchs consumir lo desconhort del bordet en l' ombra, qu' es l' element de sa existencia! Lo temps, lo més ferm company, ja 'l consolará.

Mireu: fins un altre infantó, ignossent com un ángel, vá á clavar una sageta més al prou destrossat cor del baylet, apropiántseli las balas y la pilota, únich patrimoni qu' aquest devia al desprendiment humá! Mes, qué hi vol dir?... ja s' aconsolará 'l bordet! La válua d' aquells objectes, mal que representan la única il·lusió d' un infortunat de naixensa, poch mereix la pena de plorarlos.

Lo pobret no veuria aixís quan, ab las mans á las butxacas, anava pels carrers corrent y entregat ab major desconsol;

Ni ell mateix s' avia ahontanava lo desitj d' un desentrellat altre, l' endaminava cap á la botiga de son amo, al esparrament lo desviava á camins oposats.

IV.

Al matí següent, la nena esparrá en vá 'l baylet. No sentí sotregada porta ni xiular;

darrera d' un cop de timbre, aparegué un xicotás de vint anys, cober l' ample pit ab una flassada blanca y portan á l' espatlla un gran paner del que tragué, ab fort disgust de la nena, lo pá qu' avans duya 'l baylet.

Tres jorns seguits tingué la nena igual desengany.

—Ahont es lo baylet?—preguntá 'l tercer jorn.

—Ja no vindrá més.

—Sí, que vindrá—replicá la nena, picant de peus.

—Oh! si ja no 'l tenim. No veus qu' era dolent?—afegí 'l pasticer.—Perqué 'l vols lo baylet?.

—Donchs tú també 'm portarás coca—digué la noya senzillament.

—Ah, vols coca! Aixó ray: cada matí, coca ensucrada y serém amichs, eh?

Y la nena ab l' esperansa qu' aquesta promesa lí oferia, se 'n entrá já al menjador, tot saltant d' alegria.

—Titit!—digué al canari.—Demá timdrém coca.

NARCÍS OLLER Y MORAGAS.

ESPERANSA.

Després de set anys y mitj de viatjar per lo mon me hi convensut que ma terra de totes es la mellor.

L' esperansa m' aconsola al pensar en mon retorn, y 'ls objectes se 'm retraten á ma vista com si hi fos.

¡Jo tinch de veurer ma terra!
¡Jo tinch de veurer lo lloch en que quant nin hi jogave junt ab altres companyons!

¡Oh prats y serras alegres!
¡camps coberts d' hermosas flors!
costums nobles y sencillas
totas las de casa son.

Lo flaïre de sajudidas
farigolas y fonolls,

romaní, salvia y espigol
allunyarán mos dolors.

Y així que despunti l' alba
sentí ¡oh! los cants d' amor
de pinsans, guatllas y merlas,
passarells y rossinyols.

Y vegi, las pajesetas
junt ab sos fastejadors
cada festa á ballá á l' era,
ab tabal y floviol.

Y 'ls germans, pares y amichs
corrent contents per lo lloch!
si aixó veig ¡ay! cuanta ditxa
quan á casa arribi jo!

R. ROCA SANS.

Mendoza, 1880.

CRÓNICA.

Devem fer present als convidats pera assistir á la adjudicació de premis de nostre primer certámen literari, que dita cerimonia comensará á las quatre de la tarde del dia de demá.

Al mateix temps, que quan se llegescan las composicions, guarden lo major silenci possible, puig en actes d' aquesta naturalesa es com un poble pot posarse al grau que li correspon.

Advertim, encar que ja ho ferem en lo passat número, que, cada butlleta de convit será válida solsament per una persona.

Lo dibuix que vá en lo present número, es degut al aventajat jove, fill de aquesta Vila, D. B. Casas, y per ser lo primer treball que ha fet á la pedra, creyem que será ben rebut per nostres subscriptors.

Algunas de las personas mes carecterizadas de nostre societat pensan invitar als poetes, llorejats pera que durant aquestas festas donguen una vetllada literaria.

VALLS:—Estampa de Francisco Pellisser.